

VALTU

NR. 25
OKTOOBER
1989

PARTEIKOOSOLEKULT

Septembris arutati parteikoosolekul NLKP Keskkomitee avaldust „Olukorrast nõukogude BALTI vabariikides“. Koosolekul avaldasid kommunistid nõrdimust

avalduse sisu ja selle Balti vabariikide vastase sisu üle. Üksmeelselt võeti vastu protestikiri NLKP Keskkomiteele saatmiseks.

Protestikiri NLKP KESKKOMITEELE

Eesti NSV Rapla rajooni Valtu kolhoosi parteialgorganisatsiooni kommunistid tutvunud NLKP Keskkomitee avaldusega „Olukorrast nõukogude Balti vabariikides“ sattusid hämmingusse selle dokumendi bürookraatlik-kantsleilikust sisust, vihjetest ähvardustele ja avaldusse kätetud sõimuvalingust. Kerkib õigustatult küsimus, millega Balti vabariigid on ära teeninud sõimuvalingu, millega selles avalduses need rahvad üle külvatakse. loetlegem need poliitilised sõimusõnad millega meid kostitati selles dokumendis: sotsialismivastased, nõukogudevastased, muurahvuse diskrimineerimine, huligaansed teod, tegutsevad fašistlikud rühmitused, natsionalistid, separatistid, ekstremistid, vandalistid jne. Need sõimusõnad on võetud meie Interliikumise leksikonist, kahjuks avalduse autorid ei ole vaevunud nende tõepärasust kontrollima. Interliikumine püüab üleliiduliste organite ees kõike Eestis toimuvat näidata mustades värvides ja tõestada seda ka labase valega.

Eesti tahab täie energiaga lülituda perestroika elluviimisele. Meie

elu ei paranda mõningad kosmeetilised ümberkujundused, mida taotleb Interliikumine, vaid ainult radikaalsed muudatused, mida soovitas NLKP KK XIX konvents. Nende suuniste järgi Eestis perestroikat ehitataksegi.

Meie olukorda on viimasel ajal destabiliseerinud Interliikumise ja streigikomitee tegevus. Nad ohutavad rahvastevahelist vaenu ning organiseerivad majanduslikku kaost streikide näol. See on meie silmis kuritegu. Kahjuks üleliidulistes massiteabevahendites on nad igakülgset toetust leidnud. Luges seda avaldust, peame suure südamevaluga märkima, et ka NLKP Keskkomitee on hakanud perestroika vaenlasi toetama. „Kuidas see ometi võib nii olla?“, küsivad kolhoosi kommunistid ja töötajad. Põllumeהל ei ole aega streikida, ta peab ju ka linnarahvast toitma. Linnamees peab aga poliitilisi streike, saboteerib, takistab tootmist, samal ajal on letid tarbe kaupadest tühjad. Oleme veendunud, et liidulistes organites on jõude, kes meie streikijaid toetab.

Huvitav, mida sellega taotletakse?

Meid süüdistatakse selles, et 23. augustil ühinesid Eesti, Läti ja Leedu rahvad Balti ketiks protestiks Molotov-Ribbentropi pakti vastu. See ei olnud natsionalistide ja ekstremistide organiseeritud, vaid kogu rahva ettevõtmine.

Veel paneb imestama asjaolu, et NLKP Keskkomitee avaldus on anonüümne, NLKP Keskkomitee pleenumil seda arutatud ei ole. Tahaks teada, kas avalduse esitas NLKP Poliitbüroo, sekretariaat või rühm isikuid, kes ennast NLKP Keskkomiteeks nimetab, aga võitleb selle aparadi sees perestroika vastu.

Antud avaldus kahjustab otseselt NLKP autoriteeti Eestis ja kogu demokraatlikus maailmas.

Valtu kolhoosi töötajad toetavad täielikult EKP juhtkonda ja vabariigi valitsust, kes praegustes tingimustes väärilt esindavad Eesti rahva tahet ja lootusi.

Eesti NSV Rapla Rajooni Valtu kolhoosi 70-liikmelise parteialgorganisatsiooni kommunistid

ÕNNITLEME!

Kauaaegse eeskujuliku töö ja ühiskonnaelust aktiivse osavõtu eest ning seoses 55. sünnipäevaga autasustasid partei rajoonikomitee ja rajooni täitevkomitee oma ühise aukirjaga Valtu kolhoosi lasteaia juhatajat MILVI LEINARU.

AMETI PÄEVA JUTTU

Majandi metsamehed tähistasid metsatöötajate päeva väikese koosviibimisega pidulas Inglistel. Kokkuvõtte peatselt mööduvast aastast tegi metsaülem HANS PUUNURM. Metsameeste tööga tervikuna jäädid rahule, sest meil töötavad praegu tublid noored mehed raielankidel kui ka välja veol. Kolhoosi juhatuse aukirjad ja mälestusesemed andis metsaülem üle parematele. Need olid noor tubli raietöölaine HEIKI VOOLMA ning traktorijuht UNO VALDBRIT.

Õhtu möödus lustakate laulude ja pillilugude saatel HANS PUUNURME esituses.

Soovin kogu metsameeste perele rõõmsat tööindu edukaks aasta lõpetamiseks.

EVI VAARPUU,
metsavaht

Päikesesära päevadesse,
naeruniite nädalaisse,
kullakirja kuudesse,
õnne aastakümneisse.

5.11. HELI TSIRGU 35
7.11. RALF SELLING 20
8.11. ENDEL KIOLEIN 65
10.11. KALEV TURU 35
11.11. ÜLLAR LÖIV 25
15.11. ESTER LUKAS 45

17.11. ANTONINA DEMKINA 85
18.11. TIJU VAHTMÄE 40
19.11. ENE PIIGLI 35
26.11. VALVE VOLMSEN 65
27.11. KALJU BRECHER 40
29.11. ARNE OJASALU 35
29.11. EMILIE LAANEMETS 80
29.11. AINO SAAREOJA 65

PENSIO- NÄRIDE NÕUKOGU ESIMENE KOOSOLEK

Pensionäride - Klubi aasta-päevapeol valiti uus kaheksaliikmeline klubinõukogu.

22. augustil peeti nõukogu esimene koosolek kus arutati klubi tegevusplaan ja jaotati ülesandeid. Päevakorras oli ka uue nõukogu esinaise valimine, kuna Linda Laurimäe, kes oli juba üle kümne aasta nõukogu esinaine töötanud, palus end vabastada. Nõukogu liikmed leidsid, et Linda on väga energiline, täpne, kohusetundlik ning suurte kogemuste ja organiseerimisvõimetega inimene. Seepärast paluti teda nõukogu esinaise ametikohale edasi jääda. Linda nõustus tingimusel, kui tema töökoormust vähendatakse ja osa ülesandeid nõukogu teistele liikmetele jagatakse. Tema ettepanekuga nõustuti ja ülesanded nõukogu liikmete vahel jaotati alljärgnevalt:

Kultuuriürituste organiseerimine, ekskursioonid ja kroonika koostamine — Saima Titt
Teatrikülastused — Linda Leinsalu
Pensionäride nääripeod — Helje Anni ja Alda Hindremäe
Naistepäeva tähistamine — Virve Lääne
Suvepidude organiseerimine — Elvi Soosalu
Ühistööd ja talgud — Johanna Põlma
Juubelitervitused ja üldjuhtimine — Linda Laurimäe.

Võib loota, et valitud nõukogu liikmed oma ülesandeid eeskujulikult täidavad.

Kuna enamikel pensionäride klubidel rajoonis on oma lipp, embleem ja märk, otsustati need soetada ka Valtu pensionäride klubile. Kuulutati välja konkurs klubi sobiva nime leidmiseks. Sellekohased ettepanekud palutakse saata kolhoosi keskusse Helje Hindremäele hiljemalt 1. novembriks k.a.

SAIMA TITT, klubinõukogu liige

● **VALTU 9-kl KOOL.**

See rahu on ainult näiline. Uus õppeaasta on juba täishoo sisse saanud.

VALDUR JÕGI foto

TÖÖLE TULNUD

SILVAR SAAREOKS — puidutsehhi tööline 20.07.89.

EIKO RANDJÄRV — traktorist 24.07.89.

JANIKA SOPP — haljastustööline 26.07.89.

ILKA KÄSK — Ingliste lasteaias kasvataja asetäitja 1.08.89.

VAIKE VAARMAA — jookidetööstuse tööline 1.08.89.

DÜÖNE HÄRMASTE — jookidetööstuse tööline 1.08.89.

KLAARIKA SOIKKA — aiandi tööline 1.08.89.

GUIDU ORNO — puidutsehhi tisler 2.08.89.

RENE PÄHKEL — puidutsehhi tööline 14.08.89.

PIRET NÖMMIK — kokk 14.08.89.

RAUL VEIGEL — autojuht 16.08.89.

AARE VESINURM — treiali õpilane 15.08.89.

PEETER KALJUSTE — ehitustööline 18.08.89.

AINU MEIDLA — jookidetööstuse tööline 28.08.89.

RAUL MÄGI — ehitustööline 28.08.89.

MATI KROLL — 28.08.89.

VLADIMIR TOROP — 28.08.89.

RAUL KUUSEMÄE — mehhanisaator 6.09.89.

OLGA SOKK — söökla tööline 18.09.89.

ÕNNITLEME ABIPELLUMISE PUHUL!

PANEME PIHUD ÜHTE,
EES ALGAB HEITLIK TEE.
KEEGI EI TEA EGA ÜTLE,
KUHU VIIB VÄLJA SEE.
H. Runnel

MARGIT MURUMÄGI ja **JAAN ANNI**
8. september 1989

KAJA VESKIMÄE ja **VELLO RINALDO**
15. september 1989

TIJU BREISMANN ja **UDO ELVELT**
11. september 1989

ÕNNITLEME PERE JUURDEKASVU PUHUL!

ÕNNE EMALE
ÕNNE ISALE
ÕNNE PERELISALE

MARE PARKER ja **JAAN LAINESTE**
poeg **JANEK** 7. juuli 1989

GALINA ja **PEETER ESNAR**
poeg 24. juuni 1989.

MARINA ja **ALEKSANDER SOKUSEV**
tütar **ANNA** 4. august 1989

MARJE SARJAS ja **JÜRI ROMANOVSKI**
poeg 24. august 1989

MÕTTEID

KOLHOOSIPEREDE
MAAKASUTUSEST

Kolhoosnikute, tööliste ja teenistujate kodused majapidamised (abimajandid) on täiendavate tulude allikaks, ühtlasi heaks täienduseks põllumajandussaaduste tootmisel. See võimaldab ka ratsionaalsemalt kasutada maatükke, mida ei võimalda põllumajanduslik suurtootmine.

Need ajad on möödas kus kodune abimajapidamine, samuti ka isikliku omandiõiguse alusel elamute ehitamine oli põlu all ja selles nähti sotsialistlikus ühiskonnas eramoduslike suhete laienemise ohtu.

Kodanikele antavate maatükkide suurusjärkude üle vaieldi Moskva kõrgetes instantsides ja anti välja määruseid, koodekseid, juhendeid ning looduses mõõdeti neid maatükke sentimeetrise täpsusega. Samal ajal jäid tuhanded hektarid haritavat maad kasutamata, võsastusid ning kadusid põllumaa kirjasid. Kariloomade arvukust piiras kolhoosi põhikiri ja 1950. —1953. aastal esines juhuseid, kus kodanik pidas varjatult pimedates ruumides väiksemaid loomi (sigu, lambaid ja kodulinde), et saada toodangut ja täiendust kogu rahva toidulauale. Olenormi peetavate sigade, veiste, lindude avastamiseks rakendati igat liiki volinikke ja kontrolle. Seaduste rikkujaid karistati karmilt, igasuguste väärnähetega avastamiseks oli kindel plaan ja selle täitmisel rakendati nõuet, „mida rohkem, seda uhkem“.

1965. a. tuli valitsuse määrus isiklike kariloomade likvideerimiseks sovhoosides. See oleks olnud viimane lõök liha ja piimatootmise lõpetamiseks. Õnneks Rapla rajooni juhid ei asunud seda ellu viima ja see määrus jäi meil täitmata.

Nüüd oleme palju totrusi unustanud ja uus kolhoosi tüüpõhi-

kirigi annab rahvale õiguse ise teha vajalikud parandused põhikirjas. Ja teemegi seda, kusjuures taotleme maa omavolilise kasutamise ja raiskamisele lõpu tegemist.

Muret teeb, et Pae ja Inglise külades on haritava maa kasutamine väljunud kontrolli alt. Juba aastaid on kehtinud põhimõte, et kui naabril on, peab minul ka olema. Minu tähelepanekul see põhimõte süveneb. Kuidas muidu seletada, et mõne kolhoosipere maavaldus ületab igasuguse lubatud piirmäära ja faktiliselt koos elav kolhoosipere on jagunenud mitmeks iseseisvaks perekonnaks, et omada õigust suuremale maatükile ja kariloomade arvule.

Kolhoos harib maa, ehitab ja korrastab teed, kraavid, elektriülekandeliinid. Soetab ja remondib põllutööriistu masinad ja kodanik kasutab kõiki neid hüvesid oma isiklikeks vajadusteks. Minu arvates on maavaldusi käsitlevaid akte, ot-

suseid, määrusi, juhendeid külluses, et maad õiglaselt jaotada ja kasutada.

Tegelikult määrab õue-aiamaa suuruse kolhoosi üldkoosolek, kes vastavalt põhikirjale annab maad vastavalt perekonna vajadusele ja kui vastu võetud otsuseid ka pidevalt kontrollitakse, ei peaks tekkima kolhoosimaa ebaseaduslikku kasutamist. Võib-olla kaoksid siis ära paljud kaebused, väheneksid uued kunstlikult lõhutud perekonnad ja üksikisikutele korterite andmise vajadus kolhoosis. Tuleks aga kohe kasutusele võtta rahaline hüvitus igalt kodanikult kes haritavat maad rohkem kasutab. Aluseks tuleks võtta sellelt maalt saadav osaline toodangu maksumus. Hüvituse määramisel tuleks arvestada kolhoosipere ühiskondlikust tööst osavõttu, maa väärtust, kuivendusüsteemide korrasolekut, juurdepääsuteede vajadusteks. Minu arvates peaksid tegelema olemasolu ja palju teisi tegureid. Loomulikult tuleks

väljaspool töötavaid mitte kolhoosiperesid maksustada kõrgendatud tasumääraga. Arvestada tuleks ka rendimaid. Neid maid võiks anda vastavalt kariloomade arvukusele ja kolhoosipere töökuusele. Kas on siis tarvis mingit paberlikku lepingut, seda otsustagu kolhoosi juhatas.

Maatükk tuleb kindlasti juhatuse otsusega välja anda ja looduses mõõta ning mõõtmisandmete alusel hüvitustasu sisse nõuda.

Jätan seekord nimed nimetamata, kellel rohkem maad kui lubatud ja loodan, et kodanikud enda kätte üleliia haaratud maade eest ise majandile saamata jääva toodangu hüvitavad. Juhtivad töötajad peaksid aga jälgima, et omavoliliselt haaratud maatükke majandis ei esineks ja et kõik maaeraldused oleks seaduspäraselt vormistatud.

HERMAN NÕPUU,
maakorraldaja

● Valtu Haridusseltsi juhatus: Esireas vasakult: Anton Laurimann Alii talust — juhatuses esimees, prl. Alice Käspert — naiskodukaitse Valtu jaoskonna esinaine ja Valgeristi kavalerinna, Aleksander Laiapea Vana-Kupjalt, kes oli esimese auto omanik Valtus. Seisavad: Hugo Seersant Sassilt, Oskar Leinberg Palgilt (põllumeeste kogu esimees), August Leinberg Äpamardilt — Valtu haridusseltsi asutaja ja näitejuht; Valtu rahvaraamatukogu hoidja August Roosimann Söerult.

Valtu asub Tallinna—Pärnu kitsarööpmelise raudtee lähikonnas 60 km Tallinnast. Valtu iseseisvat valda ei moo-

● Kumma talupidaja Aadu Laurimann koos abikaasa Mariaga. Uuetalu peremees võttis osa ilmasõjast, tegutses vaeste laste hoolekogus, oli suure pere isa.

dusta, vaid kuulub suure Rapla valla külge. Millepoolest võiks Valtu lugejat huvitada? Esmalt arvan seda sellest, et Valtu on kuulus oma vankrite poolest. Vaevalt võib leida Põhja-Eestis, osalt ka Lõuna-Eestis laata, kus poleks Valtu mehed oma vankritega.

Suurimaks vankritegijaks osutub kindlasti „Noti“ Aadu Pikkov, kes aastas teeb umbes 100 vankrit ja neid kaugematel laataidel, peamiselt Pärnus ja Viljandis, realiseerib.

Suurim küla Valtus on Kumma küla oma kolmekümne taluga. Küla on ümbruskonnas eriti kuulus oma vanapoiste ja -piigade rohkuse poolest. „Maailmalapsi“ Kummas pole, kõik nooremad koonduvad truult „Telgi“ peremehe Hans Kõrtsini ümber, kes on seadnud noortest isegi vaimuliku laulukoori, kellega esineb küla palvetundidel. Üldse tunneme Kõrtsini ümbruskonna suurima

teoinimesena. Valtus pole majanduslikku ühingut, kus Kõrtsini pole tegev. Ümbruskonna noormehed, tähelepanu! Kummas on saadaval koduväi koht „Resti“ talus, sest peremees Mihkel Tool annab kahte imekaunist tütart Helmit ja Salmet.

Esimese grammofoni aastat 25 tagasi tegi ümbruskonda „Tulli“ peremees Jüri Leinberg. Et ta siis veel ei osanud kasutada grammofoni vedrut, ajas ta plaati vändaga ringi. Jüri oli ka esimene, kes tõi Valtusse hea raadioaparaadi. Muide on Jüri juba ammugi naisevõtuealine mees. Omamoodi kuulus mees on Kummas „Raudhansu“ Aadu Schmidt, kes täidab külas ka ajalehe kohuseid. Kangemaid naisi kogu vallas on kahtlematult „Pohla“ talu peretütär Aliide Telliskivi. Ta on kodus täielik peremees ja valit-

● Valtu õpilased ja õpetajad 1938. Sülle juhtis kooli pikki aastaid, jsertreise, ekskursioone. 1938. aastar kohtaste Valtu rühma. Esireas vasakul esimene õp. Aline Laiapea.

VALTU

● Tulli peremees Jüri Leinberg tegi ümbruskonnas esimese grammofoni. Ka tõi ta Valtusse esimese raadioaparaadi, mida küla noorrahvas Tullil kuulamas käis.

seb kindlal käel oma kolme vanapoisist venda. Räägitakse, et Aliide eelistavat viimasel ajal isegi juba lihunikuaemetit. Tuleb ju seda talus teha. Kumma küla suur vankrivalmistaja on ka Hans Mudi. Kumma küla kaitseliitu juhib „Toomi“ noor peremees Otto Raud. Kõik ümbruskonna vedruvankrid, saanid ja loogad poleerib „Vanasauna“ Jüri Leinberg.

Valtu keskuseks on Kaerepere küla. Kaereperes asub 6-kl. algkool. Kooli juhatab elatanud vanahärra Jakob Sülle, kellel on Tallinnas suur maja.

Oma vanadusele vaatamata on temas veel palju noorustuld ja ta on seltskonnategevuses paljudele noortele eeskujuks. Ta on tuntud ümbruskonna preilide hulgas nooblima kavalerina, kuid ikkagi, kõigest hoolimata on ta veel vallaline. Majapidamist juhib noor ja nägus virtin.

Õpetajannaks on energiline preili Alice Käspert, kes on Naiskodukaitse Valtu jaoskonna esinaine ja „Valgeristi“ kavalerinna. On ka agar igasuguseid kursuseid ümbruskonna perenaistele korraldama.

Ansoni ja Evald Põdrat, kes alati koos ümbruskonna pidudel

● Aastal 1912. tehtud fotol on S. Neist kolm venda, Mart (esireas paremalt esimene) ja Aadu (tagareas vankrimeitrid ja Valtus lugupeetud tö-

1931. aastal. Koolijuhataja Jakob, juhatas koori, korraldas kont- stani juhtis ta vanakotkana noor- sakul õp. Alice Käspert, paremalt

Teiseks õpetajannaks on proua Aliine Laiapea, kes on tuntud tagasihoidliku inimese- na. Seltskondlikust elust ei võta suuremat osa, vaid pühendab oma vaba aja perekonnale. Kangemaid peremehi Kaerepere külas on „Äpär“ Christoph Kutser. Tegi odavaprotsendilist maaparanduse laenu ja asutas kaupluse, millega võistles sur- nuks eht sipelga visadusega kõigi võimalikkude ja võimatu- te abinõudega naaberkaup- mehe Jaan Sommeri. Rahva- raamatukogu hoiab „Aparaadi“ peremees Aug. Leinberg. Ihal- datavamad neid on Kaerepe- re külas „Roomu“ talu pere- tütar Helmi Kõrtsini ja „Put- kase“ Beatrice Kadakas. Saa- nakülas elab Valtu populaar- seim lavategelane Anton Lau- rimann, kes on meister peami- selt klouni osades. Ta on Valtu Hariduseseltsi esimees ja kaitseliidu Valtu kompanii propaganda pealik. Mööbli ja muu peenema tisleritöö eest hoolitsevad „Sassi“ Hans Seer- sant ja tema pojad Hugo ja Martin. Hariduseseltsi näite- truppi juhib August Roosimann. Valtu vankrivalmistajaid varustab puumaterjaliga „Vän- da“ Mihkel Toomingas. Väl- jataguse külas asub Rapla puhk- ja nühkpillide orkestri juht Joh. Haaber.

Juula külas asub lihunik Vil- jaku vorstivabrik, mis on ümb- ruskonnas heas lugupidamises. Peale veiste ostab Viljak ka vanu hobuseid. Valtu asundu- se tähtsaim mees on san.-kind- ral Lossmann.

Pörsaka küla on ka Valtu suurimaid külasid. Küla suurim poliitika- ja naljamees on „Virdi“ peremees Hans Rosimannus. Kui kellelgi on vaja rautada setukat, siis toimetab selle hästi ja odavasti „Kal- jasaranna“ Eduard. Eeskujuliku- ma põllutöömehed kogu omab „Juhani-Vanaotsa“ pe- remees Aadu Massov, kelle lallepoeg „Juhani-Uuetoa“ pe- remees Hans Massov omab moodsaimat taluelamut.

Rapla-Inglise Veeühingu asutaja ja selle kandvam töö- jõud on „Juhani-Uuetoa“ An- ton Massov. Küla suurim don- Juan on „Jaani-Mardi“ pe- repoeg Jaan Feldt. Kadesta- misväärt iluduse kehastus on „Kubja-Hansu“ peretütar Leida Mafalda Kutser, kellel on hea lauluhääl ja haruldane talent tantsuks, olgugi „nõksudega“. Kolmeks „musketäriks“ tuleb lugeda Eduard Pohlat, Helmut

● Valtu hariduseseltsi laulukoor Artur Kauri juhatusel 1938. aastal.

● Juhani-Vanatoa peremees Aadu Massov ja abikaasa Kai. Ei leidunud vallas Teist meest, kes oleks suutnud Aaduga võistelda masinate rohkuses.

● Kumma külas tegutses noorte vaimulik laulukoor, mida juhendas Telgi talu peremees Hans Kõrtsinu (esireas keskel).

1 Sauna küla Luige talu Pikkovid. as vasakult teine), Jaan (tagareas jareas vasakult esimene), olid kõik 1 töömehed.

● Kummas Telgil käis koos ka keelpilliorkester, sedagi juhatas Hans Kõrtsini.

käivad. Esimene on oma lõbusa huumori ja shlaagrite poolest oodatud kaunitaride hulgas, kuna Helmut ja Evald on suu- red „parketilõvid“.

„KAJA“, 1922. aasta

Tänane HELENE MASSO- VIT, REINE KÕRITSINIT, MARIE PIIRVALU, LAI- NE KÕRITSINIT ja TAIMI RAHU, kellede lahkel kaas- abil sai võimalikuks fotode avaldamine lehes.

MÕELGEM JA RÄÄKIGEM KAASA

ehk mõned mõtted kohaliku omavalitsuse seadusprojektist

Kunagises vallaseaduses ja linnaseaduses oli kohaliku omavalitsuse ülesandena märgitud lühidalt kõigi kohalike majanduse ja ühiskonnaelu asjade korraldamine kohalike elanike huvides. Sama põhimõtet on püüdnud järgida praeguse seaduseprojekti koostajad: kohalik omavalitsus peab olema nii kohaliku ühiskonnaelu kui ka majanduse korraldaja, lisaks iseseisva ettevõtluse läbiviija. See tähendab, et kohaliku eelarve vahendeid võib kasutada ka oma ettevõtte, teatud aktsia- või ühiskapitali, aga ka ühissetevõtte moodustamiseks.

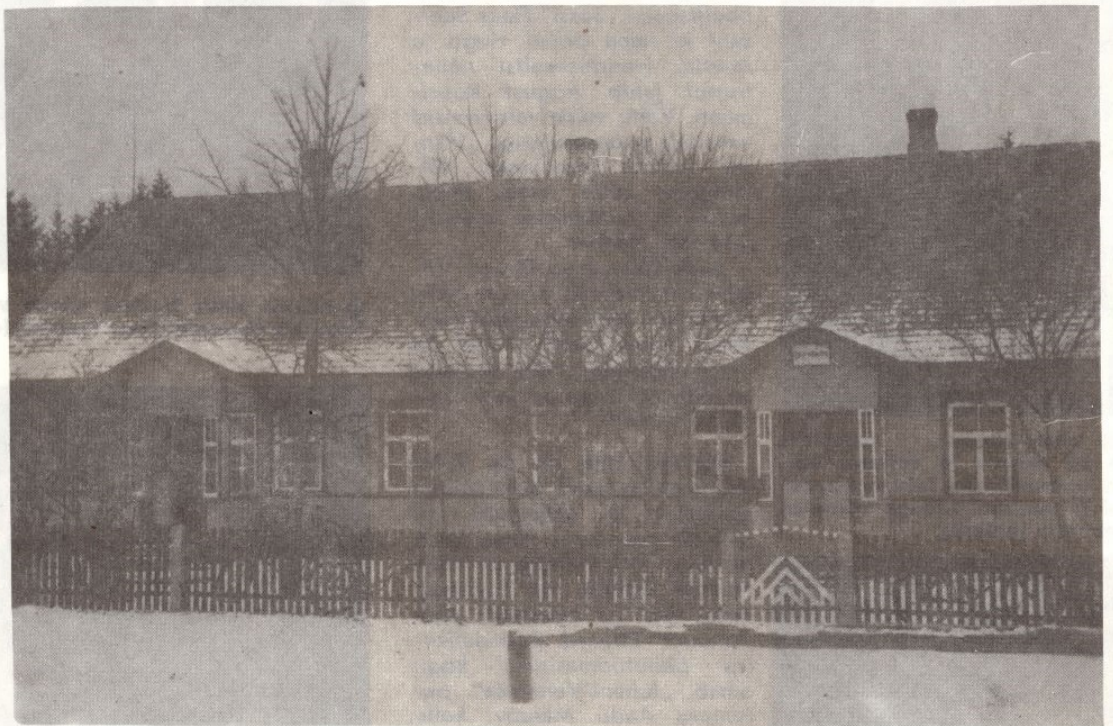
Kohalik omavalitsus viiakse ellu kahte liini pidi. Üks liin on täiesti vabatahtlik. Igasugused liikumised, kes ei allu mitte mingil moel kohalikele omavalitsusele, on aga huvitatud teatud kohalike ressursside (näit. maa) kasutamisest ja peab sõlmima seetõttu teatud kokkuleppeid, võtab osa teatud otsuste tegemisest. Teine liin on rahva valitud volikogu, kes võtab vastu kõik põhilised otsused lähtudes ainult kohalike elanike huvidest. Volikogu pädevusse kuuluksid kõik planeerimise ja eelarve küsimused, samuti selle määramine, missugused volitused antakse tegutse-

HALDUSREFORM TULEKUL

Nüüd, kui taas on päeva-
korrale tõusnud läheneva haldus-
reformiga kaasnevad haldusstruk-
tuuri ümberkorraldused, ei ole
vast ülearune meenutada omaaeg-
seid vallakirjutajaid ja vallavane-
maid. Oma mälestusi Inglise valla-
talitusest jagas Oskar Rinaldo. Es-
malt aga põgus ülevaade E. Tarveli
ajakirjas „Kultuur ja Elu“ nr. 8'89.
ilmunud artiklist „Varisesid vaprud
vallad...“, milles on põhjalikult
vaagitud Eestimaa haldusjaotuse
kujunemist alates 13. sajandi algu-
sest.

Haldusjaotuse algrakukeseks on
küla. Suurem hulk külasid moodus-
tavad kihelkonna. Kihelkond tä-
hendab tõenäoliselt külakonda,
lepinguliselt liitunud külade koon-
dist. 13. sajandi algul võis Eestis
olla umbes 45 kihelkonda. Kihel-
konna eesotsas oli vanem. Kihel-
kondade liit oli maa e. maakond —
iseseisev haldusmoodustis. Teda
juhtis kihelkonnavanemate nõuko-
gu. Mõisade tekkega 13. sajandil
minetas küla oma haldusliku osa,
järjest enam kujunes avaliku elu
keskuseks mõis. Kihelkonnad ja
maakonnad säilisid, aga muundu-
sid. Maakonnad ei olnud enam
haldusühikud, aga püsisid visalt
geograafiliste ühikutena. Kihel-
kond kaotas ka haldusühiku tähen-
duse ja kujunes kirikuringkonnaks,
millisena ta püsis 1925. aastani, mil
kihelkond lakkas olemast territo-
riaalne ühik. Aga rahva teadvuses
on kihelkond säilitanud tänapäe-
vani oma muistse, igipõlise tähen-
duse — ta kehastab maa-alalist
ja hõimulist kokkukuuluvust, mille
avalduseks on keel, rahvariie,
kombed, pärimused, ühtekuuluvus-
tunne.

● Inglise vallamaja märtsis 1939.

Maakonnad jagunesid valda-
deks. Vald on vana sõna, mis alg-
selt tähendas võimu ja pole teada,
millal ta võimupiirkonda hakkas
tähendama. 17.—18. sajandil nime-
tati vallaks mõisapiirkonda. Päris-
orjuse kaotamisega moodustati
peamiselt mõisate kaupa vallad seis-
uslike territoriaalsete haldusük-
sustena talurahva jaoks. 1866. aas-
ta vallaseadusega kaotas mõis või-
mu valla üle. Esialgselt mõise-
valdadena moodustatud valdu oli
üle 1000, pärast valdade ühenda-
mist eelmise sajandi lõpus vähe-
nes nende arv neljasajale. 1939.

aastal oli 365 valda, 1. aprillil 1939
elluviidud ümberkorraldamisel jäe-
ti alles 248.

Seega on vald juhuslikumalt ku-
junenud moodustis kui kihelkond
või maakond: algul sündis ta feo-
daalide valduste kaupa, hiljem on
allunud juhuslikumatele ümberkor-
raldustele. Seda peaks arvesse
võtma, kui praegu valdade taasta-
misest kõneldakse, siis peaks igal
üksikul juhul vaatama, kas valla
piirid on geograafiliselt ja majan-
duslikult põhjendatud.

Saksa okupatsiooni ajal 1941—
1944 vallad ja maakonnad säili-

sid.

1945. aastal algasid laostavad ja
segipaiskavad muudatused haldus-
korralduses. Esmalt moodustati val-
dade sees külanõukogud, millede
järgi arusaadavat vajadust ei ol-
nud. Ja väga loomuvastane on eesti
keeles maa-ala nimetada nõu-
koguks.

Täieliku haldusstruktuuri purus-
tamiseni jõuti 26. septembril 1950,
mil Eestis moodustati 39 rajooni.
Vallad ja maakonnad kaotati. Ra-
joonide tegemisel ei arvestatud vä-
himalgi määral ei mingeid majan-
duslike, geograafilisi ega ajaloo-

miseks valitsusele või täitevaparadiile. Oma tegevuse otstarbekuse otsustamine peab jääma täielikult volikogu otsustada, mitte enam partei või riigiorganeile.

Omaette oluline küsimus on see: kui maa on vabariigi oma, siis kelle oma on ta antud paigas, kas valla, majandi või maakonna oma? Ja kui ta on valla oma, siis kuidas see praktikas välja näeb, millised on majandi õigused jne. Vabariigi maa, vesi, mets jm. loodusrikkused peaksid kohtadel jääma valla käsutada, majandil peaks aga olema õigus sõlmida vallaga leping ja kui majand leiab, et tal pole otstarbekas mõne maatüki eest maksu maksta, peab vald selle oma omandiks võtma. Tekivad uued omandisuhted. Kõik ettevõtted, majandid, talupidajad sõlmivad vallaga lepingud. Kuidas seda täpselt teha, pole esialgu selge, võib-olla tuleb seepärast alguses kõne alla ajutine leping.

Maakonna valitsus peaks olema koordineeriv keskus, kes ühtlustab kõik küsimused, mis puutuvad rohkem kui ühe valla, tervis- hoiu, hariduse jm. küsimused, aitab telefoniliinide ja teede korrashoiul. Peale selle tegutseb maakond teatud riigi huvide

täitjana. Maakonna kompetentsi jääb ka valdade tegevuse seasdukkuse kontroll.

Kui suur peaks olema üks vald? Otstarbekam oleks niisugune vald, kus ühinevad näiteks paar külanõukogu (loomulikult peab see lähtuma nende enda soovist ja ühisotsustusest, mitte aga kõrgemast sunnist). Kui valla ja majandi piirid kokku langevad, on raske loota vallavalitsuselt muid otsusi kui need, mis lähtuvad majandi huvidest. Väike vald saab kanda vaid väikest võimu.

Vallal olgu õigus määrata vallamaks. Üldse tulevad kolme liiki maksud: riigi-, maakonna- ja vallamaksud. Põhiosa maksudest moodustavad vallamaksud. Eelarveseadus määrab ära tulumaksu eraldised, kui palju läheb riigikassasse, kui suure osa jagab vald oma äranägemisel. See oleneb valla võetud funktsioonidest, raha jaotatakse selle järgi, kes peab üleval haigla, korrastab teed ja remondib kooli. Eeltoodust lähtudes peaks vallavalitsusse kuuluma tingimata jurist, vallal peaks olema oma teovõimas ja eri huvivid väljendav volikogu.

„EDASI“ 8. september 1989

lisi tegureid ega aegade jooksul kujunenud piire. Ent sellega veel ümberkorraldused ei lõppenud. Tõeliseks gigantomaania saavutuseks oli Eesti territooriumi jagamine kolmeks oblastiks (Tallinna, Tartu ja Pärnu oblastiks). Huvitatud olid sellisest asjast arvukad oblastite aparaaditöötajad ning need, kellele unifikseerimine on armas, kelle imperium ja kodumaa peab igas asjas ühesugune olema.

1950. aasta haldusreformiga kaasnes suur kultuuriline kahju — hävis palju vana nimevara ja põlised piirid.

1957. aastal algas ning 1962. aastal lõppes rajoonivõrgu ümberkujundamine. Nii on praeguseks Eesti oma 15 rajooniga jõudnud tagasi väga lähedale 1939. aasta maakondlikule jaotusele 13 maakonnaga.

Mida toob tulevik haldusjaotuses? Tahaks loota, et mitte mõtlemata ega läbikaalumata tegusid ja otsuseid, huupi segipaikamist. Seda on niigi palju olnud.

Alljärgnevalt aga Oskar Rinaldo mälestused Ingliste vallavalitsusest. Ingliste vallamaja, mis asus Lau—Paluküla maantee ääres, sai valmis 1898. aastal. Ehituse organisatsioonijaks ja juhendajaks oli Kädva mees Jaan Niit.

Vallal tuli täita väga erinevaid ülesandeid. Õheks tähtsamaks ülesandeks oli vallal oma liikmete perekonnaseisukirjade pidamine, kus oli üles märgitud inimeste sünniajad ja kohad, perekonnaseis jms. Tähtsaks ülesandeks oli hariduselu eest hoolitsemine. Samuti tuli vallavalitsusel hoolitseda oma vaeste ja invaliidide eest kui neil ei olnud hoolitsejat. Ka maanteede korrashoid kuulus valla ülesannete hulka. Valla tegevust juhtis vallavolikogu ja vallavalitsus, eesotsas vallavanemaga. Vallavolikogu liikmete (vallavolinikud) hulgas oli nii sulaseid, peremehi kui maatamehi. Volikogu valiti viieks aastaks. Vallavalitsusse kuulus vallavanem ja tema abid.

Läbi aegade on vallavanema ametit pidanud AADU MEINBERG, JAAN PINDUS, JOHANNES MERESMAA, Kädva mehed: JAAK LIIVERS (Kädva koolmeister), JAAN FLEIHER, KAAREL KRABI ja KAAREL FELDSMITT. Vallavanem võttis inimesi vastu üks kord nädalas — igal teisipäeval.

Alaliselt elas ja töötas vallamajas vallasekretär (vallakirjutaja). Tema ülesandeks oli paberlik asjaajamine, mida vallavanem hiljem oma allkirjaga kinnitas. Esimene vallakirjutaja oli Uuetoa nimeline mees. Ohe kirjutaja nimi oli Nurk. I Maailmasõja ajal oli kirjutajaametis

Jüri Vilmsi onupoeg August Vilms. Enne Eesti Vabariiki olid kirjutajad veel ka Mihkel Sihver ja Mart Selling. Kahekümnendail aastail olid kirjutajateks Otto Mütter (Müüriste) ja Voldemar Davidov (Are), kelle vanem poeg Endel Are õppis raadioasjandust ning oli hilisem „ARE“ raadiotehase omanik ja tehniline juhataja. Peale sõda ostis Voldemar Davidov Palukülas Sepa talu ning oli kolhoosi „Murrang“ esimees. Hiljem töötas velskrina.

Ingliste vald likvideeriti 1939. aastal. Koondamise tulemusena läks Kädva küla Kärü valla koos-

seisu, Paluküla liideti Kehtna vallaga ning Lau küla ja Ingliste asundus Juuru vallaga.

Kümme aastat hiljem, 1940, põles vallamaja maha. Tulekahju põhjustas hooletusse jäetud korstnajak, milles süttinud tahm leidis väljapääsu laastukatusel. Hoonet kustutada ei õnnestunud. Täna on endisest vallamajast säilinud ainult rohtu kasvanud vundamendikontuurid ning kivist areetikambri seinad. Taas on ühest hoonest saanud ajalugu, mis elab ja kandub edasi inimeste mälestustes.

Vahendas AARE HINDREMÄE

● Fotol on Ingliste valla volikogu aastail 1936—1938. Ülaalt vasakul: JAAN LAASVELT, OSVALD KUREMAA, HUGO RANDLEPP, JAAN PATSIK, KAAREL KALLASTE, EDUARD KAAL. Keskel vasakul: JAAN RISTIKIVI (TÜNDER) — valla käskjal, JÜRI TIITSO, ERNST MEREMAA, KUSTAS RIISMANN, HINDREK VELBERG, KUSTAS KRUSMANN. Esireas vasakult: KARL HINDREMÄE — vallavanema abi, ELFRIIDE KURG, JAKOB KURG — valla sekretär, ENN KUUSKEMAA — sekretäri abi, MART VARNER — vallavanema abi, JUHAN RAIDMAA.

Fotod Ingliste Muinsuskaitseklubi arhiivist

Lõppenud brigaadidevahelise spartakiaadi jalgpallivõistluse võitis traktoristide-aiandi esindus, järgnesid ehitajad-

õpetajad, Ingliste ja autojuhtide-farmide võistkond. Suuremad väravakütid olid Riho Aun 8 väravat, Argo Rahu 7 väravat, Valter Nõmmik, Peeter Pert ja Viktor Lepik löid 5 väravat. Tublid väravahid olid Viktor Piir ja Leino Laipea. Hea mänguga paistsid veel silma Illar Sopp, Jüri Kuusik, Jaanus Laos ja Hans Kraiss.

Paremusjärjestus brigaadidevahelise spartakiaadi seni läbiviidud aladest on järgmine.

Võrdselt 12 punkti on autojuhtide-farmide ja traktoristide-aiandi võistkonnal, ehitajatel-õpetajatel on 10 punkti ning Inglise 6 punkti.

Eesti kergejõustiku meistri-võistlustel Vändra maratonis osalesid Heiki ja Sirkka Lasner. Sirkka tuli naisvõistlejate hulgas hinnatavale kolmandale kohale.

MAIE ENNI,
spordimetoodik

AVATAKSE MALENURK

Toimetusele on laekunud mitu ettepanekut, milles palutakse avada Valtu lehes malenurk. Kahjuks meie lehe maht on liiga väike, et selles malele suuremat tähelepanu pöörata, kuid pidasime võimalikuks hakata avaldama mõningaid maleülesandeid. Toimetuse palub malehuvilistel aktiivselt kaasa lüüa, koostada või leida sobivaid ülesandeid ning saata kaastöö infolehele. Püüame igas lehes avaldada 2-3 maleülesannet, hiljem avaldame ka õiged vastused. Kui see aitab malehuvilistel vaba aega sisustada, siis oleme oma ülesande täitnud.

Kui ülesannete lahendamisest olakse tüdinenud ja see ei paku vajalikku huvi, siis vastavate ettepanekute olemasolul malenurk lõpetab oma tegevuse.

Seniks head nuputamist!

ENDEL MALTSAR

Olesanne nr. 1

Valged: Kf1, Lf3, Vb7, Ve3, Oe1, Og4

E:b2, d6

Mustad: Ka4, Va8, Oh6, Rc1.

E:c4, c6, d3, d7.

Valged alustavad ja matistavad kahe käiguga.

Olesanne nr. 2

Valged: Ka1, Ld3, Vf4, Vg5, Oh7.

Mustad: Kh8, Vb8, Ve3, Oa4, Rh1.

E:a2, e6, g2, g3.

Valged alustavad ja matistavad kolme käiguga.

Olesanne nr. 3

Valged: Kb7, Lb6, Va3, Vf5, Oh3, Rc2.

E:a4, e5, e6, f3.

Mustad: Kd5, Ra7, Re2.

E:a5, d4, h4.

Valged alustavad ja matistavad kahe käiguga.

TULEVIKUS ROHKEM LASTEKAUPU?!

18. ja 19. septembril toimus Valtu klubis laialtreklaamitud pruugitud kaupade suurmüük. Kuigi reklaamisime nii kaupade kokkuostu kui ka müüki, mõjus reklaam tõhusamalt kokkuostule, sest kohaletoodud vähem või rohkem pruugitud asjadest müüsimise ära vaid veerandi. Arvudena näeks see välja järgmiselt — kohaletoodud esemete rahaline väärtus oli 8808 rubla, müüsimise äga 2510 rubla eest.

Kui otsida põhjusi, miks nii palju kaupade müümata jäi, siis üheks põhjuseks oli müügipinna vähesus, mis tingis eriti üleriie te nii tiheda asetuse, et ostjad ei saanud pakutavast õiget ülevaadet. Teisel müügipäeval oli küll juba võimalik esemeid lähedamalt paigutada, aga teisel päeval polnud enam ostjaid.

Tundus ka, et mõned asjad said liiga kõrgelt hinnatud, aga me ei ole siiski komisjonikaupade eksperdid ja samas osteti ka asju, mille kohta ise arvasime, et neid kõrge hinna tõttu kindlasti ei osteta, nii et ostjate maitset ei tea iial ette arvata. Sel põhjusel ei jätnud me ka ühtegi asja vastu võtmata, nende seas ka mitte päris moest läinuid.

Ja kindlasti oli üheks vähese läbimüügi põhjuseks inimeste eelarvamus sellise müügi suhtes, sest küllalt kostis ütlemisi (ka nende seast, kes ise kaupade müügile töid), et ei mina teiste vanu kaltse küll ostma lähe. Selline suhtumine pole ka õige, sest vanu kaltse ei toonud küll keegi, vastupidi, väga meeldiv oli vastu võtta korralikke ja puhtaid esemeid.

Kuna kõige rohkem tunti hu-

vi ja kõige rohkem me ka müüsimise lastekaupu, siis võib-olla edaspidi piirdumegi rohkem lastekaupade müügiga, mida võiks korraldada kord aastas enne kooliaasta algust. Siis oleks minekut ka kantud koolivormidel, millest lapsed välja kasvanud, seda muidugi juhul, kui koolivorm järgmisel aastal veel püsima jääb (isiklikult tahaksin küll, et lapsevanemad julgemini kalduksid vaba riie-tust pooldama).

Koos minuga olid müügipäeval vaevanägijateks Ene Haggi, Eve Piir ja Eve Lumi ning me ütleme kõik koos aitäh Helgi Sussile, kes klubi saali kaheks päevaks meie käsutusse andis, samuti ütleme aitäh kõikidele ostjatele ja ka neile mitte-ostjatele, kes meile häid sõnu ütlesid, sest tore on läbi viia sellist üritust, mida rahvas vajalikuks peab.

Kohtumiseni järgmisel müügipäeval.

Müüja HELLE TUKK

KRIITIKAVASTUS

Valtu lehes nr. 21 oli ära toodud Lau küla elanike mure kaffeta kruusatee tolmamisest, mis kandub aiamaadele ja tungib elumajadesse.

31. juulil toimunud kolhoosi juhatuse koosolekul anti küsimus lahendada Tarmo Metile ja tee remonti otsustati plaani võtta 1990. aastal.

TÖÖLT VABASTATUD

EEVI BALDISPORT — noorkarjatalitaja 25.07.89.

AIVO SMITT — tehnohooldemeister, õppima 28.08.89.

PEETER PERT — autojuht, õppima 1.09.89.

OSKAR YAKMANN
11. september 1989.

SELMA MEINBERG
8. september 1989.

MATS UHS
25. september 1989.

Avaldame kaastunnet Anete Jaaksonile

ema **HELENE**
surma puhul.

Vastutav toimetaja
ENDEL MALTSAR.
Tegevtoimetaja
AARE HINDREMÄE.
Kujundus
HANNES TEETS.

Valtu kolhoosi infoleht. Toimetuse: 203500 Rapla rajoon, Rapla sidesõlm, tel. 62-621. Trükiarv 700. Tasuta.

Maht 1,0 trükipoognat. Trükikoda „Oktoober“, Kreutzwaldi 24.

Tellimise nr. 3704.